

Література

1. Дубас О.П. Інформаційно-комунікаційний простір: поняття, сутність, структура. URL: <http://dspace.nbuu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/26693/22-Dubas.pdf> С. 231
2. Матвієнків С.М., Шмаленко Ю.І., Кольцов В.М. Національний інформаційний простір України: проблеми та перспективи розвитку. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/9effa974-9a73-4b97-a671-5706d8c93bdb/content>
3. Чічановський А. Національна держава та її засоби масової комунікації у глобалізованому світі. Україна на шляху до Європи / упоряд. В.І. Шкляр, А.В. Юричко. Київ : Етнос, 2006. С. 213–225.

Красіков Михайло Михайлович

професор кафедри українознавства, культурології та історії науки

НТУ «ХП», провідний методист КЗ «ООМЦКМ»

кандидат філологічних наук, доцент

e-mail: mmkrasikov@gmail.com

ФОЛЬКЛОРНО-ЕТНОГРАФІЧНІ ЕКСПЕДИЦІЇ ПО ХАРКІВЩИНІ 2024 РОКУ: З ПОЛЬОВИХ МАТЕРІАЛІВ ПРО ГОРОДНИЦЬКУ МАГІЮ

Дивні часи переживає наше суспільство: йде війна і, здавалось би, все мало б бути підпорядковане суто прагматичним задачам опору завойовникам. Тим не менше багато чого робиться з того, що «не на часі», що спокійно можна було б відкласти до мирних часів. Фольклорно-етнографічні експедиції по селах, та ще й прифронтової Харківщини, точно можна було б спланувати на майбутнє, але несподівано саме на це у 2024 році знайшлися гроші в обласному бюджеті (вперше за останні десятиліття), і група фахівців КЗ «Обласний організаційно-методичний центр культури та мистецтва» здійснила низку короткотривалих експедиційних виїздів до різних районів Харків-

щини. Тричі довелося виїздити і автору цих рядків. З деякими цікавинками, зафіксованими в серпні–жовтні 2024 р., хотілося б познайомити наших читачів.

Городницька магія досі залишається актуальною для селян, хоч багато хто з них ставиться до таких ритуалів з гумором або іронією та скепсисом. «Ми перший огірок у мішок збираємо. Як перший кавун чи диню побачимо, з себе нитку зриваємо і перев'язуємо», – каже мешканка с. Аполонівка Сахновщинського району [1]. Пояснення цих дій, що відносяться до категорії ініціальної магії [2], прозоре: перший огірок кладуть у мішок на городі, щоб мішками тягати огірки з городу, а кавун чи диню перев'язують ниткою, щоб і інші плоди на цих рослинах в'язалися, щоб не було пустоцвітів. Важливим є й те, що нитка не приноситься заздалегідь чи постфактум, а висмикується з одєжини господині в той момент, коли хазяйка уздріла перший врожай: нитка «з себе», за уявленнями етнофорів, має значно більшу магічну силу, ніж з катушки, бо одяг є в певному сенсі еквівалентом людського тіла, отже, нитка з нього – носій прагнень й енергії людини.

В інших районах Харківщини і в інших регіонах України нам зустрічалося повір'я, що як тільки побачиш перший огірок, його треба перев'язати ниткою. А щодо походу на город з мішком за першим огірком, на Зачепилівщині та Лозівщині часто уточнюють: треба, щоб його зірвав маленький хлопчик або наймолодший чоловік в родині. Це відгомін патріархатних уявлень щодо преференції чоловічої статі як такої, що сприяє гарному початку всього. А хлопчик чи парубок тут важливі тому, що вони ростуть, і своїм «прикладом» мають «надихати» рослину (за принципом імітативної магії).

У с. Огіївка Сахновщинського району нам зустрілися такі уявлення: «Як тіки побачиш перший огірок, одразу зірви, щоб багато їх було, а як побачиш перший помідор, треба подовше його не рвати, щоб красніли помідори» [3]. Тут теж є своя залізна логіка: швидкість зривання огірка має сприяти швидкості зростання нових огірків, а збереження на куці першого червоного помідора має допомогти визріти й іншим плодам.

Як бачимо, традиційна народна культура Харківщини багата на городницькі секрети, однаково цікаві етнологам і городникам.

література

1. Записав М.М. Красіков 24.09.24 в с. Аполонівка Сахновщинського р-ну Харківської обл. від Яновської Ліни Станіславівни, 1968 р. нар., нар. у с. Володимирівка Сахновщинського р-ну, переїхала в с. Аполонівку в 1986 р., освіта вища.

2. Красіков М.М. Принцип ініціальності у звичаєвості сучасних закарпатців (за матеріалами експедиції 2017 р. на Рахівщину) // Традиційна культура в умовах глобалізації: збереження автентичності та розвиток креативних індустрій : Матеріали наук.-практ. конф. 22-23 червня 2018 р. Харків, 2018. С. 214—223.

3. Записав М.М. Красіков 25.09.24 в с. Огіївка Сахновщинського р-ну Харківської обл. від Лимар Ганни Миколаївни, 1958 р. нар., нар. у с. Гаркушино Сахновщинського р-ну, переїхала в с. Огіївку в 1978 р., освіта вища.

Косенкова Ірина Дмитрівна,

Бичек Анастасія Сергіївна,

студентки Національного технічного університету НТУ «ХПІ»

Науковий керівник – доц. Журило Д.Ю. e-mail: zhurilo.dm@gmail.com

ЗВИВИСТИЙ ШЛЯХ ВИЩИХ ЖІНОЧИХ КУРСІВ У ХАРКОВІ

22 січня 1881 року на адресу Міністерства народної освіти з Харкова надійшли клопотання від Піклувальника навчального округу генерал-майора М. С. Максимовського щодо розгляду ініціативи професорів Харківського імператорського університету про відкриття найвищих жіночих курсів. На жаль, дозволу на їхнє відкриття не було.

Ще в 1879 році було наказано приймати у вільні слухачки вишів тільки таких осіб, які мають постійні службові заняття або живуть у